

Kirjallisuutta – Litteratur

Toimitukselle saapunutta kirjallisuutta

ROBERT CALDER *Koirat*. (Englanninkielinen alkuteos *The Dogs*, suomentanut Pirkko Lokka). WSOY, Juva. 236 sivua.

Ihmisten ja koirien rakkaudella ja raakuuksilla mässäilyä. On vaikea ymmärtää, miksi tämä kirja on käännetty suomeksi.

M. S.

DAVID TAYLOR *Lääkäri eläintarhassa*. (Englanninkielinen alkuteos *Doctor in the Zoo*, suomentanut Pirkko Lokka). WSOY, Juva. 249 sivua.

Englantilainen villieläinten hoitoon erikoistunut eläinlääkäri David Taylor kertoo työstään, joka lennättää hänet eri puolille maailmaa. Potilasvalikoima on laaja: stripease tanssijattaren pyhönkäärmeestä kirahveihin. Kuvaus huipentuu pariin uskomattoman tuntuiseen tarinaan. Toisessa kerrotaan lemmikkieläimille järjestetystä jumalanpalveluksesta, jolloin apina tärveli piispan auton ja toisella kertaa päivällisistä, jotka myös päättyivät yleiseen sekasortoon.

Kirja on hauska, joskaan ei vaikuta James Herriotin eläinlääkäritarinoiden jälkeen kovin omaperäiseltä.

M. S.

RAIMO O. KOJO *Heittiön vaellus*. Kullankaivaja Heikki Kokon elämäkerta. Kuvitus Urpo Huhtanen. WSOY, Porvoo. 299 sivua.

Värikästä tarinointia kullankaivajan elämänpoluilta. Kerronta on kuin takkatulen äärestä suoraan muistiin merkittyä. Kertomus etenee niin vilkkaasti, ettei talvisilla joutenolokuvauksillakaan anneta lukijalle hetkenkään hengähdystaukoa. Elämän säännöllinen epäsäännöllisyys kerrotaan hyvin vaihtelevin sanakäantein ja herkullisin ilmaisin. Esimerkiksi talvella ylläpidettiin kansantaloutta, kun tuhlattiin rahat ja kullat. Kullankaivajan elämäntapa: Kesällä huuhdotaan erämaan sorasta kulta, mikä sitten talvella huuhdotaan kurkusta merenrantakaupungissa. Elämäntaitajan filosofiaa on sivuilla sopivat annokset: »Jätkämieheltäkin liikanainen raha vie yonnet ja tuo tilalle sekaiset ja vaaralliset harhakuvitelmat.»

Kirjan huipennuksena kerrotaan kuinka kullanhuuhtoja lopulta vaihtaa kaveriltaan vaimon pulloisella keltaista jalometallia.

Kirja sisältää erilaisia yleisiä totuuksia ja paljastuksiakin: Molbergin elokuvan sankari olikin itse asiassa vihollisen kätyri, ja jonkin maaperän tutkijan väitöskirjan ideat ovatkin erään kultamiehen ajatuksia.

Nautittavaa luettavaa pohjoisen kulkijoille. Jätkäromantiikkaa parhaimmillaan. Leikkipuheen ohessa tarjotaan elämäkokemuksen kullalla silattuja vakaviakin ajatuksia.

M. S.

Seppälä, Matti (1980). Toimitukselle saapunutta kirjallisuutta: Robert Calder – Koirat. WSOY, Juva. 236 sivua. *Terra* 92:1, 67.

Seppälä, Matti (1980). Toimitukselle saapunutta kirjallisuutta: David Taylor – Lääkäri eläintarhassa. WSOY, Juva. 249 sivua. *Terra* 92:1, 67.

Seppälä, Matti (1980). Toimitukselle saapunutta kirjallisuutta: Raimo O. Kojon – Heittiön vaellus. Kullankaivaja Heikki Kokon elämäkerta. Kuvitus Urpo Huhtanen. WSOY, Porvoo. 299 sivua. *Terra* 92:1, 67.

Seppälä, Matti (1980). Periglasiaalitutkimuksen perusteos. *Terra* 92:1, 67–68.

Periglasiaalitutkimuksen perusteos

A. L. WASHBURN *Geocryology. A survey of periglacial processes and environments*. Edward Arnold, London 1979. 2. painos. ISBN 0-7131-6119-1. 406 sivua. Hinta £ 27.50.

Kirja on uusittu painos vuonna 1973 ilmestyneestä teoksesta *Periglacial Processes and Environments*, jonka on Terran lukijoille esitellyt Toive Aartolahti (*Terra* 85:4, 266). Kirjan tekijä ei esipuheessa kerro miltä osin teos on muutettu aikaisemmasta. Vertaamalla kirjoja toisiinsa voi todeta, että runsaasti uutta kirjallisuutta on sisällytetty mukaan tekstiin ja kuvitukseen.

Uutuutena kirjan nimessä esiintyvä käsite *Geocryology* (geokryologia) tarkoittaa jäätyneen maan tutkimusta, sekä ajoittaiseen routaan että ikiruutaan liittyviä ilmiöitä tutkivaa tieteenalaa, mutta se ei sisällä jäätiköiden tutkimusta. Se on synonyymi käsitteelle periglasiaalitutkimus, jossa sanassa keskeisin osa viittaa kovin voimakkaasti jäätiköihin, vaikka nimenomaan on niiden ulkopuolisista ilmiöistä kysymys. Geokryologian tutkimuskohteiksi on määriteltä:

1. periglasiaalisten prosessien mekanismin täsmällinen määrittäminen
2. prosessien merkitys ympäristötekijänä
3. tiedon soveltaminen kvartaariolojen rekonstruoinnissa
4. muinaisten ilmiöiden ja prosessiselvitysten käyttö ympäristömuutosten ennustamisessa.

Geokryologia on käyttökelpoinen käsite periglasiaalitutkimuksen rinnalla, ja sitä korvaamassa nimenomaan silloin kun on kysymys prosesseista.

Kirjan sisällön yksityiskohtaisen esittelyn voimen jättää vähemmälle, koska Aartolahti on sen jo tehnyt. Sisällöstä mainittakoon vain, että kirjan alkuosassa käsitellään aihetta ilmastomorfologiselta kannalta. Tämän jälkeen tulevat yksityisten ilmiöiden selvittelyt, jotka muodostavat kirjan pääosan. Ilmiöryhmistä mainittakoon: yleiset routaprosessit, massaliikunnot, nivaatio, fluviaaliset prosessit, lakustriset ja mariiniset ilmiöt, tuulen toiminta ja termokarsti. Kaikissa näissä käsitteilyissä on vahva alueellinen näkökohta mukana. Lopussa päädytään alueelliseen yleiskatsaukseen, mihin on koottu eri vyöhykkeissä esiintyvät ilmiöt taulukon muotoon. Alueellisen katsauksen jälkeen esitetään alueellisia rekonstruktioita.

Uuden painoksen myötä kirjan muoto on muutunut albumimaisesta normaaliksi pystyksi. Samalla lay-out on muutettu leveämarginaalisesta yksipalstaisesta kaksipalstaiseksi. Kirjan käsitteilymukavuus ja luettavuus on näin parantunut.

Teoksen lähdeluettelo muodostaa laajan periglasiaalitutkimuksen bibliografian (76 sivua). Siihen sisältyy monenkielistä kirjallisuutta kaikkialta maailmasta, mikä on varsin epätavallista amerikkalaisessa oppikirjassa. Varsin monet suomalaisetkin tutkimukset ovat päässeet kirjaan mukaan,

joskin eräät varteenotettavat tutkimukset ovat jääneet vaille huomiota. Tästä opimme jälleen sen, että kotoisten sarjojemme lisäksi pitäisi suomalaisten maantieteilijöiden enemmän pyrkiä kansainvälisille palstoille. Muutoin informaatiotulvan läpäiseminen tahtoo olla vaikeaa, eivätkä kirjoitukset pääse niitä tarvitsevien käsiin riittävän helposti.

Uuden laitoksen kylmien alueiden maannosten käsittelyä on lisätty. Useita lukuja on täydennetty ja laajennettu huomattavasti (esim. luku 3). Kuvitusta on lisätty merkittävästi. Kuvien stilististä ja graafista asua on parannettu paljon (esim. 3.2, 3.3, 3.6). Enää ei ole rasteroitu kirjapainossa viivapiirrosta (esim. 4.6). Ensi painoksen metriasteikossa esiintyvät virheet on korjattu (kuva 3.30). Kuvitus on yleensä korkeatasoista ja havainnollista, mutta vielä esiintyy lieviä puutteita, jotka olisi pienellä vaivalla kohennettavissa. Joissain kuvissa uudelleenpiirtäminen olisi parantanut yleisvaikutelmaa (esim. 14.3, 14.8, 14.11). Kuvien suurentaminen ei ole aina onnistunut, vaan kuvat ovat muuttuneet latteiksi ja epäteräviksi (esim. 4.26, 4.27, 4.31). Kuva 1.2 on kartografisesti epäselvä ja kartan selitykset jäävät hämäräksi (esim. 1. *Regions of maximum glaciation* esittävät vain kapeita nauhamaisia alueita). Aikaisempaan painokseen verrattuna kuva on muuttunut käsittämättömäksi. Kuvan valmistuksessa lienee tapahtunut jokin paha virhe.

Karttapohjiin 5.8, 5.20, 5.32 jne on Suomeen merkitty pieni ikeirouta-alue jokseenkin Kittilän tienoille. Tätä esiintymää en tunne. Sen sijaan olisi Inarinjärven pohjoispuolelle voinut jatkaa Norjasta läntiselle Utsjoelle ulottuvaa aluetta.

Kirjaan sisältyy yksityiskohtainen käsitteehakemisto, joka lisää sen käyttökelpoisuutta suuresti.

Kirjojen hintakehitys on ollut järkyttävä: £ 6.75 (1973), £ 27.50 (1979). Pian ainoastaan kirjastoilla on varaa ostaa kirjoja ja niissäkin joudutaan tarkoin harkitsemaan mitä hankitaan. Kirjojen painamisen mielekkyys ja käytetty tekniikka tulee kyseenalaiseksi silloin kun niiden yksin kappalein kopioiminen tulee monin verroin halvemmaksi kuin itse kirjan ostaminen. Ei kannet, sitominen, palkkiot ja jakelu voi olla noin kallista, tai siten menetelmiä on paljon kehitettävä.

Washburnin kirja edustaa nykyaikaista luonnonmaantiedettä parhaimmillaan! Alueelliset ilmiöt selvitetään perusteellisesti fysikaalisten ympäristömuuttujien avulla. Kuvauksesta ja kerronnasta on päästy ympäristön selittämiseen. Tätä tietä luonnonmaantiede voi kulkea tieteiden (science) joukkoon, kunhan ilmiöitä ryhdytään mittaamaan. Amerikassa tosin tämäntyyppistä ympäristön tutkimusta harjoitetaan geologian laitoksissa, mutta traditio on siellä toisenlainen kuin meillä Euroopassa. Kirjassa esitetyt tiedot ovat välttämättömiä pohjoisten alueiden kehittämistyössä. Soveltavan tutkimuksen taustalla pitää olla vankka perustutkimus.

Periglasiatitutkimus on edennyt voimakkaasti toisen maailmansodan jälkeen. Kirjallaan Washburn nopeuttaa tätä kehitystä edelleen. Kun on koottu tällainen mainio oppi- ja käsikirja, niin silloin uusiin tutkimusongelmiin voidaan puretua entistäkin tehokkaammin.

Pidän välttämättömänä, että kaikki kylmän ja roudan morfologisista vaikutuksista kiinnostuneet tutkijat tarkoin tutustuvat tähän erinomaisen havainnolliseen ja avartavaan kirjaan.

Alansa YKKÖNEN!

MATTI SEPPÄLÄ

Maantieteen laitos, Helsingin yliopisto